

(گرئ ناڤۆکی) و (گرئ مرزا)، ئه و دوو ناوه ن که له پيش زمانگۆرکي سياسي، کورد ئه م گرده پيانه وه ناسيوه؛ (گرئ ناڤۆکی) گرینگيه کي گه له ک تاييه تي هيه و له سنوره کاني سياسي و ئاييني و پووناکبيري مرؤف، له سه رده ماني پيشتر و له م سه رده مه شدا، په تي داوه و هر به م جو ره ش، له پيشه وه ده مي نيت ه وه .

زاناي شوينه وارناس دوکتۆر کلاوس شميت، له په يمانگه ي شوينه واري ئه لمانيا، يه که م زانا بووه که ئه م شوينه ي دۆزيه وه و ده ستي به هه لدا نه وه ي گله که ي کردووه و له وه لامی ئه و پرسياره ي (سه باره ت به ناسنامه ي ئه وانه ي که گرئ مرزانيان قيت کردووه ته وه) - شميت جهخت له وه ده کاته وه که ئه م دانيشتوانه ي ئيست له وه ده قه رده نيشته جيته، هر ئه وانه ن نه وه ي ئه و که سانه ن که خويان (گۆبه کلي ته په يان - Göbekli Tepe) دروست کردووه و گله که يان هه لدا وه ته وه . (گۆبه کلي ته په) ناوه تورککراوه که يه که ده سه لاتداراني تورک له بري ناوه په سه نه کورديه که به کاري ده هينن!

کلاوس شميت ئه و شوينه وارناسه بوو که يه که م جار جييه که ي دۆزيه وه و ده ستي به هه لکۆليني کرد، به و هۆيه شه وه له لايه ن ده سه لاتداراني ده قه ره که تووشي گه ليک به ريه ستي سه خت هات؛

يه که م په رستگه له ميژووي جيهاني مرؤقايه تيدا

(خاکی يه زدان Gottesland) له

کوردستان بووه

تاهير تيب جاف

گرئ مرزا

جیهاندا، دیرینترین په‌رستگه‌یه و میژوو‌ه‌که‌ی له (۱۱۰۰۰) یازده‌ه‌زار سال‌گۆنتره، نه‌مه‌ش نه‌وه ده‌سه‌لمینیت که شارستانی کورده و له نایینه‌شدا، نیشانی هه‌مووانی ده‌دات که بۆ دیداری دیرۆکی کوردان سه‌ر له‌وه‌قهره ده‌ده‌ن که به شیوه‌یه‌کی سه‌رسوپه‌ینه‌ر داتا‌شراون و تا بلایت جوانن.

جفاکیکی زۆری فره نه‌ته‌وه‌ی نه‌و ناوچانه، هه‌زاران ساله‌ پزیکتی تایبه‌تی له (گرئ مرزا) ده‌گرن و به هۆی ناوبانگی پیروزی‌شیه‌وه‌یه که نه‌م ناوه‌ی وه‌رگرتوه؛ چونکه نه‌وه‌قهره پیوه‌ندی قوولی به باوه‌پری مۆقه‌وه هه‌بووه، نه‌و پیوه‌ندییه‌ش بۆ سه‌رده‌مانیکی دووری پیش نه‌رکی توژینه‌وه شوینه‌واریه‌کان، هه‌ر هه‌بووه. پاشینه‌ی نایین و باوه‌په‌کان کاری له پزیری نه‌م شوینه نه‌بووه و هه‌موویان به نه‌وپه‌پایه‌ی بلنده‌وه سه‌یری نه‌و گرده‌یان کردوه و به پیروزیان داناوه و نزایان به‌سه‌ریدا کردوه و بۆ هه‌زاران سال مرزایان لیتی خواستوه.

ناووده‌نگی زۆری نه‌وه‌قهره، هۆی سه‌ره‌کی ناسینی نه‌م په‌رستگه‌یه بووه و له سه‌رده‌مانی پیش زاینی نه‌و ناوچه‌یه و گه‌له‌ک پیش هه‌لکه‌ندنی نه‌و گرده به ده‌ستی دیرۆکناسان،

چونکه گه‌ره‌کیان بوو کاره‌که‌ی بوه‌ستینن؛ به‌لام نه‌م دوکتۆره له دل‌سۆزی بۆ پیشه‌که‌ی خۆی، نه‌که‌وت و ده‌ستبه‌رداری نه‌رکه‌که‌ی نه‌بوو، تا بنجوبنه‌وانی شوینه‌واره‌که‌ی هه‌ل‌دایه‌وه و ناشکرای کرد، پاشان که ده‌ریاره‌ی دیرۆکی خاکه‌که پرسیاریان لیتی کرد: «کام په‌گه‌ز و کامه نه‌ته‌وه لیره‌دا ژیاون و کئ بوون نه‌وانه‌ی نه‌م گرده‌ی گۆبه‌کلییان قیت کردوه‌ته‌وه؟» دوکتۆر شمیت جه‌ختی کرده‌وه و گوئی «نه‌وانه‌ی نیستا له‌م ناوه‌دا ده‌ژین، هه‌ر نه‌وان بوون گرئ مرزانیان دروست کرد و گله‌که‌یان لیره‌دا، قه‌رۆته کردوه.» گرئ مرزا، شوینه‌واریکی ناوازه‌یه، سه‌باره‌ت به‌و شیه‌ته‌لکاریانه‌ی که له پی (DNA - دینۆکسیریبیۆنیوکللیک) بۆ نه‌وه‌که‌له‌سه‌رانه کران که له گرئ مرزا دۆزانه‌وه، توژره‌و و میژوونوس فی‌ردیناند هی‌نه‌ریچله‌ر ده‌نوسیت: «نه‌م شیه‌ته‌لکارییه نه‌وه ده‌سه‌لمینیت که نه‌وه که‌له‌سه‌رانه هی باوانی هه‌مان نه‌وه که‌سه‌نه‌ن که نه‌مپۆ له‌م ده‌قهره‌دا ده‌ژین، کورد لیره‌ ژیاوه و ئیره کوردستانه، نه‌مانه‌ی نه‌مپۆ لیره‌دا ده‌ژین نه‌وه‌ی نه‌و باوانه‌یانن که له سه‌ره‌تا دیاره‌کانی چه‌رخ‌ی به‌ردینه‌وه لیره‌دا ژیاون.» نووسینی نه‌و زانایه نه‌وه ده‌سه‌لمینیت که له چه‌رخ‌ی به‌ردینه‌وه، کورد به‌شیکی سه‌ره‌کی دانیش‌توانی نه‌وه ده‌قهره بوونه.

نه‌وه‌ستوونانه‌ی که له شیوه‌ی نامیری بیوری دوو ده‌و (T) یان وه‌ک دیرۆکناسانی پۆژاوا باسیان کردوه ده‌لین وه‌ک پیتی (T) له زمانی لاتینیدا، دروست کراون، له سالی ۲۰۰۳دا، له (گرئ نافۆکئ) دۆزراونه‌ته‌وه و گرینگی میژوویی پتری به (گرئ مرزا) داوه و پوونی کردوه‌ته‌وه که نه‌مه‌یان له‌سه‌ر ناستی هه‌موو

دهسه لاتی بالای (خودا) بوون.
 پهنگه ئه م ته لاره ی له خواره وه ی ئه م
 نووسینه دا دیاره، کۆنترین مال بیت که
 مرۆقی کورد له دیزه ماندا دروستی کرد بیت تا
 خانه واده که ی تییدا بژیت و خۆی و خیزانه کانی
 تییدا بپارێزیت، بۆیه ش ته وای جیوگرافیای

سیاسی کۆنی کوردستان (باکووری میژۆپۆتامیا)
 به لانکه ی شارستانیته ی مرۆف ده ناسریت.
 له سه ر ئه و به ردانه ی که له شیوه ی تیپی
 (T) لاتینی دروست کراون، سه یری وینه که ی
 لای چه پ بکه ن، ده بینین هیمای ئاژه ل و
 زینده وه ری وه ک مار و دوو پشک و شتی دیکه شی
 له سه ر دروست کراون. ئه و شوینه واران ه ئه وه
 ده سه لمینن که ۱۱ هه زار سال پیش ئه مرۆ،
 مرۆقی کورد له خاکی کوردستانی خۆیدا ژیاوه و
 پێوه ندیبه که ی رێک و خاس، له نیوان ئه ندامانیدا

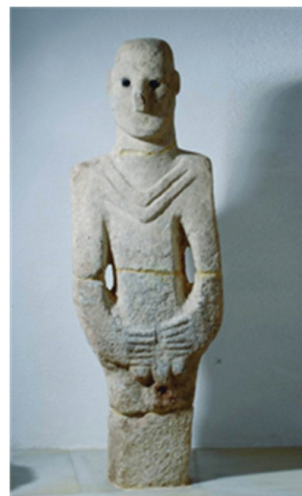

هه بووه و په یره و
 کراوه، ئه و نووسینه
 هیرۆگلیفیه ی له و
 ئاوه دانیه دا هه یه
 ئه مه نیشانی
 هه مووان ده دات.
 - ئه م نه خشه یه ی
 لای راسته، ئه وه
 هیلکاریی تۆری
 شوینه واره که یه .

هه ر به شوینیکی پیروژ ناسراوه، به مه ش
 پێوه ندیبه که ی بوچی که وه ی له ناو خه لکی
 ئه م ناوه دا هه بووه و پیش هه لکۆلینیشی هه ر
 به شوینیکی میژوویی پیروژ ناسرابوو؛ کۆنترین
 په رستگه ی سه ر پووی زه وی لیره یه و له سه ر
 چه ند کۆله که یه ک دامه زراوه که به رزی هه ر
 یه کیکیان (۳) مه تره و له سه ر به رده کانیسه
 هیمای هیرۆگلیفی تاییه ت به پێوه ندی کردن
 به خواوه ندوه هه یه، وینه ی پیروژ له سه ر
 ئه و ئه ستوونانه کیشراون که زۆر له نووسینه
 هیرۆگلیفیه کانی میسری کۆنترین (۱).

ئه و شوینه، له ئاستی جیهاندا، به جیگه یه کی
 «له ئاسا به ده ر extraordinary» ناسراوه .

پهنگه ئه م په یکه ره ی له خواره وه نیشان
 دراوه، کۆنترین په یکه ری داتاشراو بیت که له
 شوینه واریکی دیرۆکی دۆزرا بیته وه و پیده چیته

که خوداوه ندی پیت و به ره که ت بیت؛ چونکه
 تووریکی به ده سه ته وه یه، که ئه مه ش له
 دیزه مانه وه، به هیمای پیت و فره هات ده ناسرا
 و وینه ی تیر و کیردی تییدا داتاشراو، یه که م
 پیتی نووسینی لاتینی (A) وه ک خۆی له و
 په یکه رانه دا، دیار ده دن و هه رسیکیان هیمای

ئەم مېژووھ چۆن دۆزراوھتەوھ - لە پابیزئیکى سالانى ۱۹۹۰-ھەکاندا بوو کاتیک کە مەحموود کلیچ (ئەم دووا ناوھش تورکئینراوھ) جووتیارئیکى گوندی (خەرابە پەشک) زەویبەکەى دەکیلا کە ھەوجارپی لە بەردئیکى گەورەى بن عاردی گیربوو، لە پێشدا مەحموود ویستی بەردەکە بشکئینئیت و زەویبەکەى بە ئاسانى بکئیلئیت و ھەردی بکات، تا بۆ سالى پاشتر تۆوی بکات، بەلام بەردەکەى بۆ نەشکا، ناچار خاکەکەى پتر ھەلکۆلى، تا بتوانئیت بەردەکە لەو شوئینەدا ھەلبکئیشئیت، ئەوجا چاوی بەو بەردە تاشراوھ کەوت کە لەناو زەویبەکەیدا شتر بووبوو؛ بەردەکە لە شئوھى (تەور) بیورئیکى دوودەودا بوو. گەردە دئیرینەکە لە ئاقاری گوندی (خەرابە پەشک) بوو و لەو دەقەرانی ئیمەش ناوی خەرابە ھەیە، ھەک گوندی (خەرابە درار). جگە لەم ناوھ، گەردەکە بە (گرئ مرادا) و (گرئ ناڤۆک) یش دەناسرئیت. دەوالت ئەو ناوھشى گۆپیوھ و بووھتە (گۆبەلى تەپە)، واتە (گەردى ناوکدار).

ئەم نیکارانەى خوارەوھ، لە سەر دیوارەکانى ئەو گوندە کئشراون، زەینى وئینە کئشراوھکانیان بەدە:

دووبشک کرم بەراز بانندە زئوی

ھەلبەت ھەموو ئەو کەسانەى بایخ بە دیرۆک دەدەن، دەزانن کە گۆبەلى تەپە (گەردى ناوھپاست) کۆنترین پەرسنگەى بەردە، کە مرۆڤ لە دئیرزەماندا بناغەکەى داکوتاوھ و لە چەندان پەیکەرى بەرد پئیکھاتووھ کە بە

- ئەم وئینەى لە لای چەپدا دیارە، بنمىچى کۆلەگە بەردینەکان و ئەو وئینانەى سەریان نیشان دەدەن.

- ئەم پەیکەرە درئژەى لە خوارەوھدا دیار کراوھ، ھى بزمئیکە لە سەر دیوارئیک داتاشراوھ و پووی لە بنمىچى ژئیرى دیوارى ژوورئییە.

سه‌چاوه‌کان:

- (1) https://www.saradistribution.com/pre-historic_site.htm; Monday, 22/1/2022.
- (2) <https://www.saradistribution.com/oldesttempleofworld.htm>; Monday, 22/1/2022.
- (3) <https://www.saradistribution.com/oldesttempleofworld%20-%20concrete.htm>, Monday, 22/1/2022.
- (4) <https://www.saradistribution.com/historicalruins.htm>; Monday, 22/1/2022.
- (5) <https://www.saradistribution.com/mabed.htm>; Monday, 22/1/2022.
- (6) <https://www.saradistribution.com/tempel.htm>; Monday, 22/1/2022.

شیوه‌یه‌کی بازنه‌یی، له‌سه‌ر زنجیره چیاکانی خۆره‌لاتی کوردستان و له دووری ۱۳ کیلۆمه‌تر له شاری روه‌اوه دوور، دروست کراون. ئه‌و په‌رستگه‌یه له شوینی به‌هه‌شتی عه‌دن (جنا عه‌دن) دوور نییه .

له میانی ئه‌و ده‌هه‌زار ساڵه‌ی که تیپه‌پیون، نه‌ینیه‌کانی ئه‌و په‌رستگه‌یه هه‌ر له ژیر خۆلی گردیکی ده‌ستکرد شاردرابوونه‌وه . ئه‌و گرده له شیوه‌ی زگی ئافره‌تیکی دووگیاندایه، پووهره‌که‌ی نزیکه‌ی ۳۰۰ X ۲۰۰ مه‌تر ده‌ییت. له‌وان سه‌رده‌مانی که (گرا مرادا) دروست کراوه، هه‌یشتا به‌چاکی په‌روه‌ده‌کردنی ئازهل و چاندن و دروینه‌نه‌زانرابوو، دانیشه‌توانه‌که‌ی هه‌ر به‌ده‌شتایه‌کانی باشووری خۆرئاوای ئاسیادا هاتن و چوونیان کردووه . ئه‌و پاوچی و دانه‌ویله‌گره کۆنانه ته‌نیا خه‌می مانه‌وه‌ی خۆیانیان له‌به‌ردا بووه، گه‌وره‌ترین خه‌میان ئه‌وه بووه که تا ئیواره‌ی ئه‌و پۆژ و له ئیواره‌شیان تا به‌یانی پۆژی پاشتر، بژین. هه‌موو خه‌میان مانه‌وه‌ی خۆیان بووه، به‌لام ئه‌وه‌ی که دیار نییه و نه‌زانراوه ئه‌وه‌یه – کین ئه‌و کوردانه‌ی که گرا مرادیان قیت کردووه‌ته‌وه؟ بۆ ئه‌و سه‌نگه‌رانه‌یان لێ داوه؟ پاشان گه‌ره‌کمانه بزاین بۆ دانیشه‌توانی ئه‌و ده‌قه‌ره که خۆیان بناغه‌ی په‌رستگه‌که‌ی خۆیان هه‌لبه‌ستووه و به‌رزیان کردووه‌ته‌وه، بۆچی پوو‌خاندیان و بنگلیان کرد؟ چاوه‌پێی دیرۆکنووسی کوردی لیزانین؛ تا دوا وه‌لامی هه‌مووان بده‌نه‌وه .

په‌راویز:

- (1) PREHISTORIC SITE OF GIRE NAVOKE (“Gobekli Tepe”) (saradistribution.com).